

ÅRSPLAN 25/26

Tindfoten FUS barnehage

Tindfoten

INNHold

1. Om årsplanen og FUS sine mål for barnehagene

Visjon

Verdier

Hovedmål

2. Om barnehagen

3. Vårt verdigrunnlag

Barn og barndom

Demokrati

Mangfold og gjensidig respekt

Likestilling og likeverd

Bærekraftig utvikling

Livsmestring og helse

4. Barnehagens formål og innhold

Sosioemosjonell støtte og veiledning

Organisering og ledelse

Læringsstøtte

5. Barns medvirkning

6. Samarbeid

Foreldresamarbeid

Samarbeid med andre instanser

7. Overganger

Tilvenning i barnehagen

Overganger innad i barnehagen

Overgang mellom barnehage til skole

8. Barnehagen som pedagogisk virksomhet

Lærende organisasjon

Planlegging

Vurdering

Dokumentasjon

Tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte.

9. Barnehagens fagområder

**BARNET
FØRST!**

1. OM ÅRSPLANEN OG FUS SINE MÅL FOR BARNEHAGENE

Årsplanen viser hvordan barnehagen jobber for å oppfylle kravene i den nasjonale rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.37). Årsplanen beskriver hvordan vi jobber for å nå FUS sine felles målsetninger for barnehagene.

Visjon:

Sammen gir vi barndommen verdi: Vennskap, lek og glede og hverdagsmagi

Visjonen er vår ledestjerne og den setter retning for hva vi ønsker at FUS-barnehagene skal oppnå – i dag og i fremtiden. Visjonen er det vi strekker oss etter hver dag i møte med barn, foreldre og kollegaer. Visjonen skal motivere oss og være synlig i alt arbeid i Tindfoten FUS barnehage.. Sammen med barna fryder vi oss over små og store øyeblikk som skaper glede!

Våre metoder for å jobbe mot visjonen:

- Vi deltar i kompetanseutviklingen Barnet først.
- Vi har lek på agendaen og anerkjenner dens verdi.
- Vi har fokus på vennskap hele tiden og jobber for at alle barn skal ha venner i barnehagen.
- Vi skal skape hverdagsmagi med barna ved å legge til rette for samhold og felles samspill som gir unike opplevelser.
- Vi ser på alle barn som kompetente.

FUS KUNDEFORVENTNINGER

Vi har definert et sett med budskap som konkretiserer for foresatte hva som gir verdi for barna i FUS-barnehagene, og som oppsummerer det foresatte kan forvente i alle FUS barnehager:

ALLE BARN SKAL HA EN VENN

Barn trenger venner for å bli trygge og vennskap er grunnlaget for trivsel, utvikling og læring.

VI SKAL VÆRE PROFESJONELLE OG GODE ROLLEMODELLER

Vi bruker vår kompetanse for at både barn og voksne skal bli forstått og ivaretatt.

VI SKAL HA LEKEKOMPETANSE

I et utviklende lekemiljø med akkurat nok veiledning, tilegner barn seg kunnskap og opplever mestring. Vi lar leken komme først.

VI SKAL FINNE HVERDAGSMAGI

Vi er oppmerksomme på, og legger til rette for, de magiske øyeblikkene som oppstår når et barn gjør en ny oppdagelse og utvider sin horisont.

VI SKAL SE DET BESTE I HVERT BARN

Vi identifiserer aktiviteter, lek eller oppgaver som gir hvert enkelt barn mestringsfølelse og anerkjennelse.

Verdier:

Glødende, skapende og tilstedeværende

Verdiene er kulturbærerene i FUS. Verdiene forteller hva vi står for, hva vi tror på og hva som er viktig for oss. De er en kilde til motivasjon og inspirasjon i det daglige arbeidet i barnehagen på veien for å virkeliggjøre visjonen.

Våre metoder for å jobbe i tråd med verdiene:

- Vi er engasjerte og tar tak i barnas interesser.
- Vi tar i bruk de voksnes kunnskap og interesser, lar oss inspirere av barnas kreativitet og legger til rette for impulsive aktiviteter.
- Vi jobber prosessorientert.
- Vi er fysisk og mentalt til stede
- Vi ser hvert enkelt barn og viser interesse for dem og deres ønsker, behov og meninger.
- Vi bruker verdiene aktivt i hverdagen og bruker dem som mål i vår personlige utvikling.

Hovedmål:

- FUS barn har et positivt selvbilde
- FUS barn er trygge og forskende, trives i lek og har vennekompetanse
- FUS barn gleder seg til "resten av livet" og vet at de har påvirkningsmulighet og at innspillene deres teller
- FUS barn har det gøy i barnehagen

Våre metoder for å jobbe mot målene:

- Vi bruker målene aktivt i foreldresamarbeidet og jobber sammen for å sikre måloppnåelse.
- Vi satser på relasjonsbygging.
- Vi tilrettelegger for at barna skal få utløp for sin nysgjerrighet og utforskertrang.
- Vi er positive og løsningsorienterte i møte med barna og støtter dem i å finne ut av sine utfordringer.
- Vi snakker høyt og barnas individuelle styrker og roser dem for den atferden vi vil se mer av.

I FUS barnehagene har vi et felles slagord, «Barnet først». Det innebærer at alt vi gjør skal være til barnets beste. «Barnet først» er også navnet på vår kompetansesatsing, der målet er et likeverdig barnehagetilbud av høy kvalitet i alle våre barnehager.

I denne årsplanen er kapitlene bygd opp slik: Først en beskrivelse av hva rammeplanen sier, så en beskrivelse av hvordan vi vil gjennomføre dette i praksis.

2. OM BARNEHAGEN

Tindfoten FUS barnehage ligger sentralt i Tromsdalen med fantastiske turområder i umiddelbar nærhet. Vi har kort vei til skog, mark og sjø og sentrum er bare en busstur unna. Barnehagen har 6 avdelinger med plass til 80 barn fra 0-6 år. Vi i Tindfoten FUS barnehage jobber for å få de mest kompetente ansatte og de gladeste barna i Tromsø!

Tindfoten FUS barnehage startet opp 1. april 2016. FUS-barnehagene eies av Trygge barnehager AS, som er en av Norges største barnehagekjeder. FUS-barnehagene består av over 180 barnehager fra Hammerfest i nord, til Kristiansand i sør. I alle våre barnehager ønsker vi at barna møter de samme, trygge FUS-verdiene. I et trygt miljø får barna oppleve mestring og utvikling gjennom nye utfordringer. Barnehagealderen har en unik verdi, og vi i FUS jobber for å berike barndommen til hvert enkelt barn.

FUS betyr først, og i FUS-barnehagene er det alltid barna som kommer først. Vi jobber for at alle barn skal bli den beste utgaven av seg selv, og at alle skal få utnytte sitt fulle potensial. Vi skal jobbe for at de

Tindfoten FUS

Avdelingene heter:

Regnbuen som har barn fra 0-3 år
Stjerna som har barn fra 0-3 år
Sola som har barn fra 0-3 år
Måne som har barn fra 2-4 år
Nordlys som har barn fra 4-5 år
Lynet som har barn fra 5-6 år

Dere når oss på telefon: 775 87 050 og taster dere frem til riktig avdeling.

Besøk også vår hjemmeside med mer utfyllende informasjon om avdelinger og ansatte: fus.no/tindfoten

blir best mulig rustet for resten av læringslivet, fordi vi vet at læring som skjer i barnehagealder legger grunnlaget for all senere læring.

Fellestrekket ved alle våre barnehager er at leken er utgangspunktet for all læring, der spesielt egenledelse i lek og læring står sentralt.

Vi er en barnehage i stadig utvikling, og jobber hele tiden med å forbedre oss og legge til rette for at barna skal få det beste barnehetilbudet hos oss. I Tindfoten FUS barnehage fokuserer vi på lek og rollelek, og legger den til grunn for læring og utvikling. Leken er en sentral pedagogisk virksomhet, hvor det foregår læringsprosesser som fremmer utvikling på alle områder. Vi arbeider for å la barna utforske og medvirke i sin egen hverdag, noe som fremmer og utvikler barnets identitet og selvfølelse. Rollelek er det beste virkemiddelet vi har for å styrke egenledelse, noe som også er FUS-barnehagens store satsningsområde. Egenledelse er evnen til å være aktiv og selvstendig i en oppgave over tid. Målet med egenledelse er blant annet å utvikle barnas sosiale kompetanse, slik at de vil klare seg best mulig i hverdagen og de utfordringene de vil måtte møte i livet.

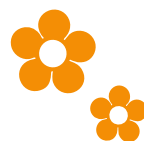
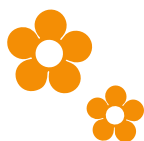
Vi er 21 ansatte i barnehagen dette barnehageåret, inkludert støttepedagoger og kjøkkenstilling. Personalgruppen er godt sammensatt når det gjelder faglig kompetanse og erfaring fra arbeid med barn. Noen av våre pedagoger er praksislærere for barnehagelærerstudenter fra UiT. Det vil også være andre voksne som har arbeidspraksis hos oss fra tid til annen.

Vi er stolte av å være en del av FUS-laget og jobber kontinuerlig for å tilby det beste barnehetilbudet for våre barn og ansatte.

Med utgangspunkt i det overordnede lovverket, barnehageloven, Rammeplan for barnehager, vedtekter og serviceerklæring for FUS barnehagene har vi laget vår årsplan. Planen gjelder for barnehageåret 2025/2026.

Årsplanen skal være et arbeidsredskap for barnehagens personale slik at vi kan styre virksomheten i en bevisst og uttalt retning. Den skal være et utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å kunne påvirke innholdet i barnehagen, og gir grunnlag for Tromsø kommunes tilsyn med barnehagen. Årsplanen gir informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til barnehagens eier, politikere, kommunen, barnehagens samarbeidspartnere og eventuelt andre interesserte. I tillegg til årsplanen utarbeider den enkelte avdeling egne planer som beskriver hvordan avdelingen planlegger å jobbe, knyttet opp mot barnehagens årsplan og Rammeplan for barnehager.

Barnehagens årsplan med progresjonsplan, fastsettes av barnehagens samarbeidsutvalg og godkjennes av styret.

3. VÅRT VERDIGRUNNLAG

«Barnehagens verdigrunnlag skal formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid. Barndommen har egenverdi, og barnehagen skal ha en helhetlig tilnærming til barnas utvikling. Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7)

Barn og barndom

«Barna skal møtes som individer, og barnehagen skal ha respekt for barnets opplevelsesverden. Barns liv påvirkes av omgivelsene, men barn påvirker også sine egne liv.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8).

Vårt syn på barn og barndom:

- Vi anerkjenner og ivaretar barndommens egenverdi med hovedvekt på lek, trivsel og vennskap.
- Vi vet at barn trives, utvikler seg og lærer i trygge omgivelser med barn og ansatte de har gode relasjoner til. Vi har fokus på godt samspill i lek med barn-ansatte og barn-barn og i gruppeaktiviteter som samlingsstunder. I slike situasjoner deler barnet gjerne et felles fokus, felles følelser og felles intensjoner med andre, de gjør og erfarer noe sammen.
- Vi respekterer barn som er i flytsonen, der de glemmer tid og sted og bare er i leken, enten alene eller med andre. For å være i denne flyten, må barna ha en grunnleggende trygghet i fellesskapet.

- Barnehagen er med på å forberede barna på en aktiv deltakelse i samfunnet og er med å bidra til grunnlaget for et godt liv.
- Vi har alltid barnets beste i fokus, når det gjelder alle handlinger og avgjørelser som påvirker barnet.
- Vi viser interesse for barnas ulike forutsetninger, perspektiver og erfaringer, også det som ikke blir sagt (det som uttrykkes gjennom kropp, gester og mimikk).
- Vi jobber for at barna skal utvikle et positivt forhold til seg selv og ha tro på egne evner.
- Ansatte er empatiske i møte med barna og vi støtter dem i å videreutvikle egen empati og evne til tilgivelse.

Demokrati

Barnehagen skal fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Gjennom å delta i barnehagens fellesskap skal barna få mulighet til å utvikle forståelse for samfunnet og den verden de er en del av.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8).

Våre metoder for å fremme demokrati:

- Vi lytter/ser etter barns ønsker og meninger; for eksempel interesseområder barna har som utvikles videre i temaarbeid.
- Vi snakker med barna om at vi har ulike behov, følelser og ønsker.
- Vi synliggjør demokratiske prosesser som for eksempel ulike avstemminger for turdestinasjoner og andre aktiviteter.
- Vi veileder barna til å snakke om begrunnelser for sine tanker.
- Vi veileder barna i det å være en del av en gruppe.
- Vi inkluderer barna og lar dem medvirke i sin hverdag, blant annet gjennom «dagens hjelpere».

Mangfold og gjensidig respekt

«Barnehagen skal fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet. Barnehagen skal legge til rette for kulturmøter, gi rom for barnas egen kulturskaping og bidra til at alle barn kan få oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

Våre metoder for å fremme mangfold og gjensidig respekt:

- Vi tilrettelegger innhold ut fra interesser hos barna.
- Vi snakker om ulikheter og likheter – hva kan vi lære av hverandre i vårt fellesskap?
- Vi utnytter mangfoldet i personalgruppa som en ressurs.
- Vi lærer hvert barn og familie å kjenne (behov, ressurser, nasjonalitet, kultur m.m.)
- Vi respekterer og synliggjør ulike familier.
- Vi synliggjør ulike nasjonaliteter og kulturer.

Likestilling og likeverd

«Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn. Barnehagen skal motvirke alle former for diskriminering og fremme nestekjærlighet.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10)

Våre metoder for å fremme likestilling og likeverd:

- Vi legger til rette for lek og aktivitet uavhengig av kjønn, alder, språk og funksjonsevne.
- Ansatte er rollemodeller for barna.
- Vi er imøtekommende mot alle.
- Vi vet at rettferdighet ikke er det samme som å gjøre likt for alle.
- Vi forebygger ekskludering i lek og aktivitet.
- Vi støtter og veileder barn i deres valg.

Bærekraftig utvikling

«Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10.)»

Våre metoder for å fremme bærekraftig utvikling:

Vi legger til rette for kildesortering og snakker med barna om hvorfor det er viktig.

Vi legger til rette for positive opplevelser i frisk luft og natur.

Barna får førstehåndserfaringer med å plukke søppel i nabolaget og i fjæra.

Ansatte inspirerer og legger til rette for at barna kan ta vare på naturen, ting rundt seg, seg selv og andre.

Vi snakker med barna om konsekvenser/begrunnelser for det vi gjør knyttet til bærekraftig utvikling for å fremme holdninger hos barna.

Vi snakker med barna om «naturens gang».

Barnehagen bruker Mykid i kommunikasjon med foreldre for blant annet å redusere bruk av papir og sikre god og oversiktlig kommunikasjon.

Livsmestring og helse

«Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser. Barnehagen skal være en arena for daglig fysisk aktivitet og fremme barnas bevegelsesglede og motoriske utvikling. Måltider og matlaging i barnehagen skal gi barna et grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11).

Våre metoder for å fremme livsmestring og helse:

- Vi legger til rette for fysisk aktivitet gjennom ulike aktiviteter.
- Vi tilbyr mat og måltider som skaper matglede og sunne helsevaner.
- Vi tilrettelegger for at alle barn inkluderes i fellesskapet.
- Vi snakker med barn om følelser og hjelper de til å sette ord på egne og andres følelser.
- Vi anerkjenner barn for den de er og veileder de til å håndtere motgang.
- Vi tilbyr et trygt sted å være samtidig som vi gir barna utfordringer.
- Vi vet hva god psykisk helse og sosial kompetanse betyr for barns utvikling.
- Vi vet hvordan omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep kan forebygges og oppdages, og hvordan vi skal handle ved mistanke.
- Vi tilbyr barna ro og hvile gjennom dagen.

Et trygt og godt barnehagemiljø

4. BARNEHAGENS FORMÅL OG INNHOLD

«Barnehagens innhold skal være allsidig, variert og tilpasset enkeltbarnet og barnegruppen. I barnehagen skal barna få leke og utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Arbeidet med omsorg, danning, lek, læring, sosial kompetanse og kommunikasjon og språk skal ses i sammenheng og samlet bidra til barns allsidige utvikling.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19)

Barnehageårene er en viktig periode for barnas følelsesmessige utvikling. Kvaliteten på voksen-barn interaksjonen er tett relatert til barns kompetanse i å samhandle med andre barn, utvikling av språk og andre sentrale områder for barns modning og utvikling (Pianta mfl. 2012; Hamre mfl. 2013). Barnehagen har derfor en viktig rolle i å tilrettelegge for utviklingen av barns evne til å forstå og håndtere sin emosjonelle verden og for utviklingen av barns emosjonelle kompetanse

Bakgrunn for valg av CLASS som observasjonsverktøy

Systematisk observasjon er et nødvendig verktøy for et systematisk og målrettet arbeid med utvikling av personalets kompetanse. CLASS er det verktøyet med den mest omfattende dokumentasjonen og er da grunnen til at valget falt på denne. Med et solid observasjonsverktøy sikrer vi i større grad styrking av kvalitetsarbeid i den enkelte barnehagen.

Barnet først bygger på et forskningsbasert program: Tuning In To Kids (TIK), som har som mål å styrke barnas emosjonelle og sosiale kompetanse. TIK lærer omsorgspersonene egenskaper og teknikker for å gjenkjenne, forstå og håndtere sine egne og barnas følelser. Barnet først er en kompetanseutvikling for alle barnehagens ansatte, der treningen foregår over tid og kan understøttes, utvikles og innarbeides i det daglige arbeidet med barnehagens barn og i samarbeid med gode kollegaer. Det består av tre ulike hovedområder som sammen bidrar til å styrke barns allsidige utvikling: sosioemosjonell støtte og veiledning, organisering og ledelse samt læringsstøtte.

Sosioemosjonell støtte og veiledning			
Positivt klima	Negativt klima	Sensitive voksne-trygge barn	Barns perspektiv og medvirkning
Hva: Positivt klima beskriver varmen og relasjonen mellom barn-barn, barn-personale og mellom involverte voksne. Både voksne og barn trives best i et positivt klima. Hvorfor: I et positivt klima opplever barn trygghet, og de støttes i sin sosiale utvikling i et miljø preget av varme og anerkjennende voksne. Trygghet og trivsel gir grunnlag for utforskning og læring, og barna blir mer motiverte til å lære. Hvordan jobber vi: - Vi leker med barna, er fysisk nær og har øyekontakt - Vi ler sammen med barna og lar de få føle seg spesielle. - Vi gir ros og positive kommentarer, er gode rollemodeller for hvordan vi skal snakke sammen. - Støtter opp om positiv samhandling barna imellom, oppmuntrer til deling og samarbeid. - Har en rolig og fast rytme på avdelinga som skaper forutsigbarhet og oversikt. - Vi forbereder barna på det som skal skje, for eksempel å tørke de minste barna rundt munnen eller at det er tid for bleieskift. - Vi legger til rette for små grupper med tilstedeværende ansatte som støtter barna til å utvikle gode strategier for sosial samhandling med jevnaldrende.	Hva: Negativt klima handler om uttrykt negativitet som streng stemme, irritasjon, kjefting eller sinne vist av personale og /eller barnet. Kroppsspråk som himling med øynene eller «trusler» for å kontrollere barnas oppførsel. Hvorfor: Barn trives, lærer og utvikler positive sosial-emosjonelle ferdigheter i omgivelser som er fri for irritasjon, trusler og aggresjon. Hvordan jobber vi: - Utvikler relasjonen med barna, er til stede, oppmerksom og lydhør. - Unngår å gi uttrykk for negative følelser som irritasjon, sinne, trusler og frustrasjon. - Har tydelige og vennlige forventninger - Tilstedeværende og hjelper barna å unngå eller løse konflikter og hjelpe barna å regulere følelsene sine.	Hva Sensitive voksne er oppmerksomme på små, nesten usynlige tegn hos barna slik at de kan møte barna i forhold til deres behov for sosio-emosjonelle og kognitive behov. Hvorfor Barn som går i barnehage med sensitive voksne vokser opp og lærer at personalet er en kilde til støtte og veiledning – en sikker base. Hvordan jobber vi: - Vi anerkjenner barnas følelser, hjelper å sette ord på det som har skjedd. - Gir respons når du oppdager et barn som trenger deg. - Gir tilstrekkelig og adekvat trøst. - Barnet søker støtte hos personale.	Hva Handler om å ta barndommens egenverdi på alvor, og at personalet støtter barnas ideer og innspill, og kan endre planer ved behov. Hvorfor Ifølge rammeplanen skal barnehagen ivareta barns rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barna vil oppleve seg verdsatt, trygge og respektert. Hvordan jobber vi: - Vi er nysgjerrige på barnas verden og følger barnas interesser i pedagogiske planer. - Vi tilbyr barna valg, hjelper dem til å uttrykke egne ønsker og meninger. - Vi er fleksible i ulike aktiviteter og situasjoner og tilpasser respons/støtte til det enkelte barn. - Vi støtter barnas selvstendighet og mestring - Har lekemateriell tilgjengelig i barnehøyde

Organisasjon og ledelse		
Gruppeledelse og veiledning	Tilrettelegge for lek, læring og overganger	Variasjon
Hva Ledelse og veiledning handler i denne sammenheng om å lede barn, alene og i en barnegruppe. Om å skape en klar struktur i aktiviteter og være tydelig på forventet atferd. Det handler om hvordan personalet møter barn med omsorg og interesse, hvordan personalet evner å lede barnegruppen samtidig som man ser det enkelte barn Hvorfor Når barn kjenner til avdelingens rutiner og struktur bidrar dette til trygghet. Barn har behov for rammer og forutsigbarhet slik at de vet hva som forventes av dem. Det øker muligheten for positive interaksjoner på avdelingen. Hvordan jobber vi: - For å bidra til bedre flyt i hverdagen - Bruk av dagstavl som viser dagsrytmen - Oppdeling i mindre grupper i hverdagen - Gripe situasjoner før de eskalerer, og hjelpe barna med å løse problemer og utfordringer - Gi spesifikke og tydelige beskjeder - Gi positiv respons på ønsket atferd - Vær fysisk nær	Hva Å tilrettelegge for aktiviteter, skape en forutsigbarhet og ha klare forventninger. Personalet sikrer at barna gis valg når de er ferdige med en aktivitet, og det er få avbrytelser og venting. Personalet har en klar plan for dagen og vet hvordan de skal gjennomføre denne. Hvorfor Forutsigbarhet og oversikt skaper trygghet for barna. Flyt i hverdagen og lite venting skaper bedre relasjoner og læringsmuligheter samt minsker mulighetene for konflikter og uønsket atferd. Hvordan jobber vi: - Ha en klar struktur på dagen. Alle overganger skal være gjennomtenkte og med en pedagogisk tilnærming som er til barnets beste - Personalet er hele tiden til stede og kan gi støtte og veiledning, samt være i forkant slik at barnet får mulighet til å oppleve medvirkning og mestring - Lekemateriell er tilgjengelig i barns høyde og ulike lekestasjoner gir en tydelig invitasjon til ulike typer lek - Være aktivt involvert i samspill med barna	Hva Variasjon i det pedagogiske arbeidet skal bidra til ivaretagelse av barnas behov for omsorg og lek, fremme læring og dannelse og gi barna mulighet for medvirkning. Det handler om å veksle mellom spontane og planlagte aktiviteter og sikre et rikt materiale som fanger barnas interesser og sikrer variert lek og utforskning. Hvorfor Variasjon er viktig for ivaretagelse av enkeltbarnet, barnegruppen og lokalmiljøet. Barn er ulike, med ulike interesser og mestringmuligheter. Ved å gi barna varierte inntrykk og mulighet til å uttrykke seg på ulike måter og arbeide tverrfaglig og helhetlig vil alle barn få en god grunnmur for videre utvikling og læring. Hvordan jobber vi: - Effektiv tilrettelegging og støtte: personalet er involvert og stiller spørsmål på en måte vekker barns engasjement og fremmer utvikling og utvider dets involvering - Variasjon i materialer og bruk av kreative materialer - Følge barns interesser

Læringsstøtte		
Begrepsutvikling, forståelse og dybdelæring	Tilbakemeldinger	Språk
Hva Begrepsutvikling vil si å lære nye konsepter og nye begreper. Dette gjøres ved å sammenligne og legge merke til likheter og ulikheter. Barnas språkforståelse/ begrepsutvikling er selve grunnmuren for senere språkutvikling. Barn må lære hva ordene betyr og hvordan de brukes. Hvorfor Barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læreprosesser. «Barn skal undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt. Barna skal få bruke hele kroppen og alle sansene i sine læringsprosesser» (r.pl 2017) Hvordan jobber vi: - For at nye ord skal bli meningsfulle for barna, må de få førstehåndserfaringer, det vil si at de må få direkte sanserfaringer; ta på, lukte, smake, høre. - Aktiviteter som konstruksjonslek, rollelek og utelek gir gode muligheter for å eksperimentere og analysere - Legg til rette for samtaler med problemløsning, sammenligning og klassifisering - Knytte begreper til «det virkelige liv» og barns hverdagslige erfaringer - Ha aldersadekvat og variert materiell tilgjengelig for barna, la de bruke materialene slik at de er engasjert både kroppslig og verbalt	Hva Kvalitet på tilbakemeldinger beskriver hvordan personalet responderer på barns innspill og bidrar til å utvide barnas utvikling og kunnskap eller oppmuntrer til deres deltakelse i samtaler Tilbakemeldinger fungerer best når de hjelper barna til å gjøre de bevisst på kunnskapen de besitter og til å forstå hvordan de kom fram til løsningen, altså selve prosessen i stedet for å fokusere på om svaret er riktig eller galt. Hvorfor Barnet trenger tilbakemeldinger på egen læring for å oppleve glede, mestring og få mest ut av læringsmulighetene. Tilbakemelding viser et bredt spekter at personalets interaksjon med barnet, der den ansatte gir en eller annen form for informasjon til barnet om den innsatsen de har gjort; innhold og prosess. Kvalitet på tilbakemeldingen hjelper barnet til å oppnå en dypere forståelse og bidrar til at de blir motivert til å engasjere seg og få best utbytte av aktiviteten de deltar i. Hvordan jobber vi: - Personalet legger til rette for hyppige spørsmål, der barna får respons på deres initiativ - Personalet gir «hint» og stiller åpne spørsmål som hva, hvordan og hvorfor - Tur-taking: innebærer at den voksne tar utgangspunkt i det barnet er opptatt av, den voksne fanger dette opp og gir barnet en god og berikende respons - Personalet må veilede og støtte barnet i å utforske, uten selv å ta over. - Gi barnet informasjon, også ved barns spontane uttrykk - Oppmuntre og bekrefte det som er rettet mot enkeltbarn og vektlegge barnets innsats- ikke produkt.	Hva Barn lærer språk gjennom å bruke og å høre et variert og rikt språk i meningsfulle situasjoner. Hvorfor Barn lærer språk og kommunikasjon i samspill med personalet og andre barn. De lærer gjennom å høre og bruke språket. En god språkutvikling er viktig på kort og lang sikt. Det har betydning for hvordan barn kan kommunisere, sette ord på erfaringer, følelser og tanker, sosiale relasjoner, kognitiv utvikling og lekeferdigheter. Hvordan jobber vi: - Vi stiller åpne spørsmål (krever mer enn ja/nei svar) - Vi repeterer og utvider det barna sier. Knytter ordene opp mot barnas eget liv. - Vi bruker et variert språk - Selvsnakk og parallellsnakk: vi beskriver det vi gjør, mens vi gjør det. Vi beskriver det barna gjør, men også følelser

5. BARNS MEDVIRKNING

«Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Alle barn skal få erfare å få innflytelse på det som skjer i barnehagen på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27).

Våre metoder for å sikre barns medvirkning:

- Lytter og observerer og er beviste på barnas kroppsspråk.
- Har gode samtaler med barn og voksne.
- Hjelper barna med å sette ord på følelser og opplevelser.
- Gir bekreftelse og viser forståelse.
- Tilrettelegger det fysiske miljøet.
- Skjermer god lek.
- Lar barna bygge vennskap.
- Oppmuntret og følger barns ideer og initiativ og har fleksible planer med rom for endring.
- Former dagen med hensyn til barnas behov, ønsker og tanker.
- Lar de yngste barna følge sin egen rytme ved måltider og søvn.
- Gir barna tid og rom for å uttrykke seg og ta egne valg.
- Utfører barnesamtaler.

6. SAMARBEID

«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen skal alltid ha barnets beste som mål. Foreldrene og barnehagens personale har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29).

SAMARBEID MELLOM HJEM OG BARNEHAGE

Våre metoder for å skape et godt foreldresamarbeid:

Vi ønsker at alle foreldre skal føle tilhørighet til vår barnehage, og at alle skal få mulighet til å påvirke barnas barnehagehverdag. Barnehagen skal legge til rette for et godt foreldresamarbeid og en god dialog med foreldrene. Vi ønsker et nært foreldresamarbeid der vi har barna i fokus og jobber sammen for å skape en best mulig hverdag for barna. Det er viktig for oss at både foreldre og ansatte er gode rollemodeller for barna, og bidrar til et positivt barnehagemiljø. Et nært samarbeid mellom barnehagen og foreldre gir de beste forutsetningene for gode år i barnehagen for barna. Barnehagen gir tilbud om to utviklingssamtaler årlig i tillegg til en oppstartsamtale i forbindelse med tilvenning. Her blir barnets trivsel og utvikling tatt opp i et fortrolig møte mellom avdelingens pedagogiske leder/ barnehagelærer og barnets foreldre. Ved behov kan flere samtaler avtales individuelt. Ta kontakt med pedagogisk leder på ditt barns avdeling, så setter vi av tid til en samtale.

Samarbeid med andre instanser:

For at barn og foreldre skal få et mest mulig helhetlig tilbud i barnehagen, samarbeider vi med andre tjenester i kommunen. Disse er blant annet:

- Tromsø kommune.
- Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT).
- Barnevernstjenesten.
- Helsestasjonen.
- Grunnskolen.
- Barnehabiliteringen.
- Barne- og ungdomspsykiatrisk tjeneste (BUP).

7. OVERGANGER

Tilvenning i barnehagen

«Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn.»

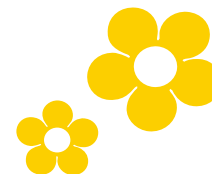
(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Mål for tilvenningen:

- Barnet og foreldre skal bli kjent med rutiner.
- Barnet skal oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, lære og utforske.
- Tilpasset oppstart etter barnets behov; noen trenger lengre tid på å bli trygg i barnehagen enn andre.
- Etablere et godt foreldresamarbeid.

Våre metoder for å sikre trygg og god tilvenning for barn og foreldre:

- Sender ut infoskriv om barnehagen og avdelingen det enkelte barn starter på.
- Vi har fem dager foreldremedvirkende tilvenning.
- Besøksdager i forkant av oppstart der dere får et lite innblikk i barnehagehverdagen, omvisning og mulighet til å hilse på de ansatte.
- Oppstartsamtale hvor vi prater om det første leveåret for at vi skal få kjennskap til barnet, deres rutiner hjemme og for at tilvenningen skal føles lettere for både foreldre og barnet.
- Tilknytningsperson/primærkontakt under tilvenningsperioden.
- Skape tid og rom ved å tilpasse rutiner og organisering av dagen, vi følger barnets behov for mat/søvn.
- Tilstedeværende voksne som er på gulvet med barna.
- Oppfølgingssamtale rundt 4-6 uker etter oppstart.

Overganger innad i barnehagen

«Personalet skal sørge for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med barna og personalet når de bytter barnegruppe.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Mål for tilvenningen og overgang til ny avdeling:

- Etablere gode relasjoner med nye barn og voksne.
- Bli kjent med nye rutiner og det fysiske rommet på ny avdeling.
- Gradvis tilknytning med barnet i fokus.

Våre metoder for å sikre gode overganger innad i barnehagen:

- En kjent voksen er med barna på besøk på ny avdeling i tiden før oppstart. Hos oss starter vi med dette på våren, rundt mai/juni. Dette skjer gjennom små lekegrupper og frokostbesøk noen ganger i uka; besøkene intensiveres nærmere sommerferien slik at barna i stor grad skal være trygge på ny avdeling når de kommer tilbake etter ferien.
- Forberede barn og foreldre gjennom utviklingssamtale på våren der vi informerer om ny avdeling og nye ansatte, fremsnakke den nye avdelinga og la barn og foreldre stille de spørsmålene de måtte ha.
- Tilbud om samtale sammen med nåværende og ny pedagog.

Overgang mellom barnehage til skole

Barnehageåret 2025/2026 har vi en egen førskoleavdeling som holder til i grillhytta vår. De vil ha hovedfokus på overgangen mellom barnehage og skole, mestring og generelle forberedelser, blant annet med tanke på selvstendighet.

Overgangen fra barnehage til skole er en viktig og stor milepæl i barndommen. Det vil være vår oppgave, sammen med de ulike skolene, å gjøre overgangen best mulig for hvert enkelt barn. Rammeplanen sier at barnehagen i samarbeid med foresatte og skolen skal legge til rette for at barna skal få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning.

Rammeplanen for barnehager sier følgende om overgangen til skolen:

«De eldste barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Barnehagen skal legge til rette for at de eldste barna har med seg erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon for å begynne på skolen. Barnehagen skal bidra til at barna kan avslutte barnehagetiden på en god måte og møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner. Barna skal få bli kjent med hva som skjer i skolen og skolefritidsordningen». (utdrag fra Rammeplanen for barnehager, 2017)

Hos oss i Tindfoten barnehage ønsker vi å gi de eldste barna en god overgang med mange ulike og varierte opplevelser. Vi skal gi barna de verktøyene de trenger for å være rustet til å mestre overgangen best mulig. For mange barn kan overgangen medføre økte individuelle krav, og vi ønsker derfor å legge opp til aktiviteter som både styrker barnet og barnets mestringfølelse slik at barnet kan gå ut av barnehagen med et godt selvilde. Ved å ha økt fokus på førskolegruppen får vi arbeidet kontinuerlig med å forberede og motivere barna til overgangen som kommer.

Vi «drysser læringsstøv på leken», uten at fokuset skal ligge på å lære seg å lese og skrive, men mer på å skape interesse og nysgjerrighet for det som hører skolen til.

Førskolegruppa vil i år være en uteavdeling med base i grillhytta og på nedsiden av barnehagen. De vil være mye ute på turer i skogen, fjellturer i nærområdet, i fjæra og skiturer om vinteren. Vi vil ha heldagsturer der vi har ulike aktiviteter knyttet opp mot temaer i årsplanen og rammeplanen. Dette er aktiviteter som både gir gode felles opplevelser, men også gir god selvfølelse gjennom mestring. Underveis på turene vil vi knytte inn ulike temaer og aktiviteter som er skoleforberedende.

Et av målene til førskolegruppa er at barnet skal være forberedt til skolestart og det som venter der. Det vil vi gjøre gjennom å bli kjent med de ulike nye begrepene som er i skolen og SFO. Vi jobber med dette for å ufarliggjøre skolestarten og bidra til at barna gleder seg og ikke synes det er like skummelt. Vi ønsker også å gi de gode ferdigheter som selvstendighet, sosial kompetanse, vennskap og god egenledelse.

Dette gjør vi på følgende måter:

Selvstendighet

- Påkledning, toalettsituasjon, holde orden i egne ting, konfliktløsning og problemløsning

Sosial kompetanse

- Hjelp hverandre, ta mot beskjeder, vente på tur og formidle egne følelser. Være en god venn og et godt medmenneske.

Førskoletreff

- Møte andre barnehager i området og er med på aktiviteter og turer sammen med nye klassekamerater
- Grunnleggende trafikkopplæring i nærområdet
- Skoleforberedende aktiviteter (tall, bokstaver, vente på tur o.l.)

Førskolegruppa vil ha egen aktivitetsplan utover året og noen av aktivitetene vil være med fokus på selvstendighet, mestring, friluftsliv, nærmiljø og realfag. Vi ønsker å gi barna troen på seg selv og egne evner, at de skal gå ut av Tindfoten FUS barnehage med en god selvfølelse og selvtillit, klar for den nye hverdagen som skolen bringer. Det siste året skal være preget av glede, lek og utforskning, hvor barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Vi skal bidra til at barna kan avslutte barnehagelivet på en god måte og at de får møte skolen med nysgjerrighet, samt bli kjent med hva som skjer på skolen og SFO.

Førskoleavdelingen vil ha egen aktivitetsplan utover året og noen av aktivitetene vil være:

- Turer i nærområdet
- Svømming
- Skøyteskole
- Vitensenteret
- Biblioteket
- Polaria
- Tromsø Museum

8. BARNEHAGEN SOM PEDAGOGISK VIRKSOMHET

Lærende organisasjon

«Målet med barnehagen som pedagogisk virksomhet, er å gi barna et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen. For å oppnå dette skal barnehagen være en lærende organisasjon, og det pedagogiske arbeidet skal være begrunnet i barnehageloven og rammeplanen.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37).

I FUS er vi lærende barnehager. Personalet er i kontinuerlig utvikling, reflekterer over faglige og etiske problemstillinger, holder seg faglig oppdatert og er gode rollemodeller. Senge (2006) sier: "en lærende organisasjon er en organisasjon som kontinuerlig forbedrer sin evne til å skape sin egen framtid." Vi legger derfor vekt på at personalet utvikler sine evner og bygger sin kapasitet slik at barna møter omsorgsfulle og kompetente ansatte.

Våre metoder for å opprettholde en lærende organisasjon:

- Vi har personalmøter for å tilegne oss ny kompetanse og drøfte ting i felleskap. Her planlegges det pedagogiske tilbudet.
- Vi har avdelingsmøter der vi jobber med å utvikle hver enkelt avdeling
- Vi har fagdager med faglig innhold for videreutvikling.
- Vi deler kunnskap og erfaring med hverandre for å heve personalgruppens kompetansenivå.
- Vi har fokus på å nå målene til barnehagen.
- Barnehagen er utviklingsorientert
- Vi har foreldremøter der barn og foreldre tas med i planlegging.

Planlegging

Planlegging gir personalet grunnlag for å tenke og handle langsiktig og systematisk i det pedagogiske arbeidet. Planleggingen skal bidra til kontinuitet og progresjon for enkeltbarn og barnegruppen, og skal være utgangspunkt for refleksjon og utvikling av virksomheten

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37).

Våre metoder for planlegging:

- Vi observerer og deltar i barnas aktiviteter og evaluerer våre handlinger og planer ut fra dette. Barnas interesser, handlinger og tilbakemeldinger verbalt og nonverbalt blir tatt med i vurderingen av barnehagens innhold.
- Vi gjennomfører barnesamtaler med 5-åringene (førskolebarna)
- Vi gjennomfører brukerundersøkelser, foreldresamtaler, medarbeidersamtaler og kollegaveiledning.
- Vi evaluerer og vurderer våre rutiner og aktiviteter jevnlig, for å sikre best mulig kvalitet i alle situasjoner gjennom dagen.
- Vi tar foresattes tilbakemeldinger og synspunkter på barnehagens drift på alvor.

Vurdering

Barnehagen skal jevnlig vurdere det pedagogiske arbeidet. Det betyr at det pedagogiske arbeidet skal beskrives, analyseres og fortolkes ut fra barnehagens planer, barnehageloven og rammeplanen. Vurderingsarbeidet skal bygge på refleksjoner som hele personalgruppen er involvert i. Barnets trivsel og allsidige utvikling skal observeres og vurderes fortløpende, med utgangspunkt i barnets individuelle forutsetninger og kunnskap om barns utvikling og behov. Barnets erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsgrunnlaget.

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 38).

Våre metoder for vurdering:

- Barnegruppen og det enkelte barns trivsel og utvikling observeres og vurderes kontinuerlig.
- Vi evaluerer vårt arbeid og legger nye planer og strategier på ledermøter, avdelingsmøter, personalmøter og på planleggingsdager.
- Barnet først – CLASS, tuning inn to kids (TIK). Brukes for å måle kvaliteten på samspillet mellom barn og voksne i barnehagen.
- Medarbeiderundersøkelser.
- Ecers/iters
- Relasjonskartlegging, TRAS og Alle Med.

Dokumentasjon

Dokumentasjon av personalets arbeid synliggjør hvordan personalet arbeider for å oppfylle kravene i barnehageloven og rammeplanen. Dokumentasjon av det pedagogiske arbeidet skal inngå i barnehagens arbeid med å planlegge, vurdere og utvikle den pedagogiske virksomheten.

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 39).

Våre metoder for dokumentasjon:

- Våre metoder for dokumentasjon:
- Månedsbrev
- Godt utfylt kalender med beskrivelse av det vi gjør
- Dagen i dag
- Bilder og video på Mykid
- Plakater på avdeling
- Barnehagens sosiale medier

Aktivitetsplikten

Når vi får mistanke om at et barn ikke har det trygt og godt i barnehagen, utløses aktivitetsplikten. Vi kan få mistanke på flere måter:

- Gjennom observasjoner og vurderinger av enkeltbarn og barnegrupper i barnehagen, eller gjennom andre undersøkelser gjort av barnehagen.
- At barnet gir uttrykk for det selv.
- At foreldrene/ foresatte gir uttrykk for det på vegne av barnet.
- At andre barn meddeler sin bekymring

Aktivitetsplikten består av fem delplikter:

- Følge med-plikten
- Gripe inn-plikten
- Varslingsplikten
- Undersøkelsesplikten
- Tiltaksplikten

Barnehagen har også en plikt til å dokumentere at aktivitetsplikten oppfylles (dokumentasjonsplikten) og plikt til å informere (informasjonsplikten) barn og foresatte om barnas rettigheter og aktivitetsplikten.

På vår hjemmeside (fus.no/tindfoten) kan man lese mer utfyllende om hvordan aktivitetsplikten fungerer i dokumentet «Veileder for et trygt og godt barnehagemiljø».

Tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte

«Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder. Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud. Inkludering i barnehagen handler også om tilrettelegging for sosial deltakelse. Hvis det er grunn til å tro at barnets behov ikke kan dekkes innenfor det allmennpedagogiske tilbudet, skal barnehagen opplyse foreldrene om retten til å kreve en sakkyndig vurdering av om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

Våre metoder for tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet:

- Vi tilpasser innholdet i barnehagen og våre pedagogiske metoder etter barnas behov og forutsetninger.
- Smågrupper
- IUP (individuell utviklingsplan)
- Tiltaksplaner
- Tidlig innsats
- Søke råd hos TBT (tverrfaglig barnehageteam), PPT, helsestasjon, barnevern og andre i vår sektor.
- Varslingsrutiner iht handlingsplan for «trygt og godt barnehagemiljø»

[Barnehage og skole | Tromsø kommune \(tromso.kommune.no\)](https://fus.no/tindfoten)

9. BARNEHAGENS FAGOMRÅDER

Barnehagen har 7 ulike fagområder:

- Kommunikasjon, språk og tekst
- Kropp, bevegelse, mat og helse
- Kunst, kultur og kreativitet
- Natur, miljø og teknologi
- Antall, rom og form
- Etikk, religion og filosofi
- Nærmiljø og samfunn

«Fagområdene gjenspeiler områder som har interesse og egenverdi for barn i barnehagealder, og skal bidra til å fremme trivsel, allsidig utvikling og helse. Barnehagen skal se fagområdene i sammenheng, og alle fagområdene skal være en gjennomgående del av barnehagens innhold. Barnehagen skal ta utgangspunkt i barnas engasjement og bidrag slik at arbeidet med fagområdene kan oppleves som en meningsfull og morsom del av barnas hverdag. Barna skal utvikle kunnskaper og ferdigheter innenfor alle fagområder gjennom undring, utforskning og skapende aktiviteter.»

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 47).

Våre metoder for å ivareta rammeplanens hensikt med fagområdene:

- Avdelingsmøter, personalmøter og fagdager der vi planlegger aktiviteter, opplegg og innhold for barna med utgangspunkt i fagområdene
- CLASS som arbeidsmetode og verktøy i hverdagen
- Progresjonsplan med mer detaljerte beskrivelser av hva barna skal lære og erfare gjennom alle årene i barnehagen

Progresjonsplan 2025/2026

Kommunikasjon, språk og tekst

God og tidlig språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Kommunikasjon og dialog foregår i et vekselspill mellom det å motta og tolke et budskap, og selv være en avsender av et budskap. Både den verbale og nonverbale kommunikasjonen er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. «Barnehagen skal bidra til at barn leker med språk, symboler og tekst og stimulerer til språklig nysgjerrighet, bevissthet og utvikling».

(Rammeplanen, 2017, s. 48)

Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år - Fremme dialog og samspill - Uttrykke seg gjennom kroppsspråk og begynnende verbalspråk - Uttrykke egne behov og grenser i samhandling med andre - Utvikle selvfølelse gjennom å gjøre seg forstått - Lytte til lesing og peke på bilder - Bruke språket aktivt i både lek og til å skaffe seg begreper/tegne seg kunnskaper - Få gode førstehåndserfaringer med ulike begreper - Få begynnende erfaringer med tall og bokstaver	Være tilgjengelig for barnet - Være tilgjengelig for barnet - Bekreft barnas vokale lyder og verbalspråk - Bruke rutinesituasjoner og lek aktivt til å snakke og undre seg over det vi ser og gjør - Bruke sanger, rim, og regler som arbeidsmetode for å skape trygghet, glede og forventning - Høytlesning, gjerne med konkrete - Pekebøker/billedbøker er tilgjengelig - Daglige samlinger med sang og samtale - Bruke måltidet som en arena for samtale og undring - Samtale om opplevelser - Øve på å se på egne og andres følelser. Jeg er glad, trist, lei, sint o.l.	- Tilpasse de språklige aktivitetene til barnas ferdigheter, interesser og initiativ - Være en aktiv og interessert lytter, bruke kroppsspråk, tale-språk og tekst - Skape et språkstimulerende miljø på avdelinga - Vise forståelse for betydningen av barns morsmål - Støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive eller har sen språkutvikling - Være bevisst på hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles. - Ansvar for å inkludere alle barna i samtaler som foregår i fellesskap - Introdusere barn for tall og bokstaver i form av lek og spill - Selv- og parallellsnakk
3-4 år - Fremme samspill og dialog - Barna skal aktivt ta i bruk språket i lek og til å tegne seg kunnskaper. - Barna skal bruke språket til å løse konflikter, uttrykke følelser og sine behov - Fremme og utvikle begreper og ordforråd - Opplive et variert repertoar av sang, musikk, fortellinger og bøker - Få mulighet til gode samtaler både med andre barn og voksne.	- Sang og musikk - Rim og regler, vitser/gåter - Snakkepakke med konkrete - Personalet skal være en aktiv lytter – la barna fortelle ferdig - Høytlesning av eventyr og fortellinger- dialog om innholdet - Dialogisk lesing - Bruke språket til å uttrykke følelser og handlinger - Måltidsarenaen brukes til gode samtaler om smått og stort, begrepsutvikling - Daglige samlinger med sang og samtaler mellom barn-barn og barn-voksen.	- Være ett støttende stilas for barn med ulike former for kommunikasjonsvansker, sen språkutvikling eller er lite språklig aktive - Gi rom for introduksjon av tall og bokstaver i lek og spill - Gi rom for gode og spennende opplevelser i form av fortelling, sang, høytlesning og dialog. - Ansvarlig for at alle barna blir inkludert i fellesskapet - Gi ekstra motivasjon til barna som trenger dette, gi dem mulighet til å uttrykke seg i trygge omgivelser
5-6 år - Se og skape en sammenheng mellom talespråk og skriftspråk - Språket skal brukes til å tegne seg kunnskap og samhandle - Skape fortellerglede hos barna - Fortellerglede i lek med språket og tekstsaking - Videreutvikle ordforråd og begrepsforståelse - Tilegne seg kunnskap og kunnskapsformidling ved hjelp av språket - Se og få en forståelse for sammenhengen mellom skrift og talespråk - Opplive et variert repertoar av sang, musikk, fortellinger og bøker	- Rim og regler. - Dramatisering og eventyrfortellinger - Musikk og sang, stavelser og rytme – bevegelsesleker - Gjenfortelling av eventyr og historier i grupper – lage egne historier og fortellinger - Kategorisering, begreper – over og under, plassering, likheter og ulikheter - Begreper, mengde, størrelse - Fortid, fremtid og nåtid – fortellerevne - Lekeskriving, lekelesing og gjen-skape fortellinger og historier - Rom for gode og positive relasjoner til situasjoner her og nå, og i lek	- Åpne for ulike typer samtaler der det er mulighet for refleksjon, undring og å stille spørsmål - Støtte barna i leken og hjelpe dem til å videreutvikle den ved å tilføre nye begreper og momenter - Oppfordre til å leke med bokstaver, tall og språklige fenomener - La barna øve på fortellerevnene sine, både i fellesskap og sammen med en voksen. - Legge til rette for læring gjennom leken og sørge for at alle er inkludert

Kropp, bevegelse, mat og helse

I løpet av småbarnsalderen tilegner barna seg grunnleggende motoriske ferdigheter, kroppsbeherskelse, vaner, innsikt i hvordan de kan ivareta livskvalitet og helse og fysiske egenskaper. Barn uttrykker seg mye gjennom kroppen og er kroppslig aktive, slik lærer de seg selv og verden å kjenne. Kontakt og samspill mellom barn starter ofte med kroppslige signaler og aktivitet.

«Barnehagen skal legge til rette for at alle barn kan oppleve bevegelsesglede, matglede og matkultur, mentalt og sosialt velvære, fysisk og psykisk helse» .

Rammeplanen, 2017, s. 49).

Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år - Få muligheten til å utfolde seg motorisk innenfor trygge rammer - Sanse med hele kroppen - Oppleve mat med variert smak og konsistens - Bruke kroppen aktivt både inne og ute og få erfaringer med ulike værforhold og underlag - Oppleve fellesskap og glede under måltider - Få mulighet til hvile når de har behov for det - Skape uteglede	- Bruke gymsalen aktivt til ulike motoriske øvelser - Øve på å smake på det man får servert - Være ute minst én gang om dagen - Ha en hvilestund i løpet av dagen - Skape gode måltidsituasjoner med tid til samtale mellom barn-barn og barn-voksen	- Være aktive sammen med barna både inne og ute - Støtte dem der de trenger det, men samtidig la dem prøve selv - Utfordre barna til å smake på ny mat - Legge til rette for at barna har en riktig balanse mellom aktivitet og hvile - Ivareta barns helse og sikkerhet, bl.a. kunne gjennomføre førstehjelp
3-4 år - Videreutvikle sine motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse - Videreutvikle finmotorikk, rytme og motorisk følsomhet - Få en grunnleggende forståelse av hva som er bra mat for kroppen - Få en begynnende forståelse for matens opprinnelse, produksjon av matvarer og veien fra mat til måltid (jord til bord) - Bli trygg og kjent med egen kropp, få en positiv oppfatning av seg selv og bli kjent med egne følelser - Sette grenser for egen kropp og respektere og forstå andres grenser	- Mulighet til å delta i boltrelek og risikolek - Oppleve risikomestring, samt å sette egne grenser - Hinke, hoppe, stupe kråke, kaste og ta imot en ball - Gå lengre turer i variert terreng - Kle på seg selv - Ta del i konstruksjonslek - Perle og lage smykker med kuler og strikk - Matlagingsamlinger og presentasjon av mat - Begynnende erfaringer med bruk av kniv - Temaarbeid om kroppen, identitet og «meg selv»	- Sørge for god planlegging, fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet - Bruke nærmiljøet til å supplere barnehagens utearealer til ulike årstider - Tilrettelegge aktiviteter etter barnas nivå - Skape et miljø hvor barna får kjenne på mestringsfølelse og bygge selv-tillit - Ivareta barns helse og sikkerhet, bl.a. kunne gjennomføre førstehjelp - Tilrettelegge for et sunt og variert kosthold og inkludere barn i matlagning - Introdusere barna for hvor våre matkilder kommer fra - Være beviste på å lære barn om gode hygienetiltak
5-6 år - Kjennskap til menneskekroppen - Oppleve mer krevende motoriske utfordringer - Kroppsbeherskelse - Matlagning – være med på kjøkkenet og delta i prosessen - Bli mer selvstendige i påkledning, under måltider og dogåing	- Ballspill, klatring, balansering og hoppetau/strikk - Regelleker – eksempel; «alle mine barn», «stiv heks» - Sangleker – rytme og bevegelses-sanger - Finmotoriske aktiviteter – blyantgrep spesielt - Lage lunsj og turmat - Øve på selvstendighet under veiledning	- Være aktive sammen med barna og utfordre dem til å prøve nye ting - Gode sikkerhetsrutiner (førstehjelp, rutiner på tur) - Bevisstgjøre barna på hvilken mat som er bra for kroppen - Sørge for å inkludere alle i aktiviteter, slik at alle får utfordringer de kan mestre. - Oppfordre til selvstendighet både i grov- og finmotoriske aktiviteter

Kunst, kultur og kreativitet

Barnehagen skal og må gi barna mulighet til å oppleve kunst, kultur og erfaringer med å uttrykke seg estetisk. Vi skal tilrettelegge for et godt samhold når det kommer til kulturelle opplevelser og å gjøre eller skape noe felles. Barn skal få muligheten til rike erfaringer med kunst, kultur og estetikk, det er gjennom dette at barn får et mangfold av muligheter for opplevelser, sansing, skapende virksomhet, tenkning, kommunikasjon og eksperimentering. «Barnehagen skal legge til rette for samhørighet og kreativitet ved å bidra til at barna får være sammen om å oppleve og skape kunstneriske uttrykk.»

(Rammeplanen, 2017 s. 50)

Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år - Få erfaringer med å uttrykke seg gjennom forming, dans, drama og musikk - Bruke sansene til å få erfaringer med ulike instrumenter - Bruke sansene i formingsaktiviteter, som f.eks. male med hendene og føttene, smake på ting, kjenne på ulike former og formingsmaterieill	- La barna utforske og bruke ulike materialer uten nødvendigvis å måtte skape noe konkret - Mimeleker/bevegelsesleker - Lytte til musikk, sangsamlinger og dans - Benytte instrumenter i samlingsstund - Utkledning, dramatisering - Tegne, male, klippe og lime	- La barna bli kjent med forskjellige metoder og uttrykk - Være lyttende og oppmerksomme for barnas interesser - Være oppmerksomme til barnas kulturelle uttrykk - Være motiverende, få barna til å uttrykke seg og gi dem en mulighet til å skape egne uttrykksformer - Lett tilgjengelige materialer og instrumenter
3-4 år - Utvikle kreativ tenkning - Utvikle og oppleve skaperglede - Utfoldelse av kreative uttrykk - Erfare ulikt formingsmaterieill og bruke fantasien til å skape noe - Opplive skaperglede	- Ha ulike materialer tilgjengelig for barna - Øve på å klippe etter en strek/mønster - Dans og bevegelsesleker - Musikk – skape musikk med instrumenter/kropp - Kle seg ut – tilgjengelige kostymer - Rollelek - Skape ting på eget initiativ med ulikt formingsmaterieill	- Personalet skal være positive, engasjerte og aktive i barnas ønsker om å uttrykke seg på en kunstnerisk måte - Gi rom og tid til maling, utkledning og dekorering - Tilgjengeliggjøre ulike materialer og formingsutstyr
5-6 år - Videreutvikle egne uttrykksformer - Kunne se og uttrykke seg gjennom møte med ulike kulturer, kunst og estetikk - Styrke sitt personlige uttrykk og kulturelle identitet - Bli trygg på egne måter å uttrykke seg på - Møte nye uttrykksformer både i og utenfor barnehagen	- Dramatisering - Skyggeteater/dukketeater - Rollelek og utkledning - Variert formingsmaterieill tilgjengelig - Utforske det nærmiljøet utenfor barnehagen har å tilby (bibliotek, museum o.l.)	- Legge til rette for at barna får oppleve mange forskjellige uttrykksformer - Variert utstyr tilgjengelig på avdeling - Gi barna opplevelser med ulike kunst- og kulturuttrykk - Oppfordre til kreativitet og fantasi - Bruke arenaer utenfor barnehagen til ulike kulturopplevelser.

Natur, miljø og teknologi

Naturen gir rom for et mangfold av opplevelser og aktiviteter til alle årstider og værforhold. Naturen er en god kilde til skjønnhetsopplevelser og det gir inspirasjon til estetiske uttrykk. Fagområdet natur, miljø og teknikk skal bidra til at barn blir kjent med og får en forståelse for dyr og planter, årstider, vær og landskap.

«Barnehagen skal legge til rette for at barna kan forbli nysgjerrige på naturvitenskapelige fenomener, oppleve tilhørighet til naturen og gjøre erfaringer med bruk av teknologi og redskaper»

(Rammeplanen, 2017, s. 52)

Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år - La barna få positive opplevelser i naturen uansett årstid - Oppleve ulike naturfenomener og vær - Få kjennskap til ulike teknologi og redskaper - Få grunnleggende innsikt i miljøvern og samspill i naturen - Bli kjent med ulike dyr og dyreliv	- Utforske naturen sammen med barna, være bevisst på skiftningene gjennom været og de ulike årstidene - Utforske bruken av teknologi, kamera og apper - Bruke ulike redskaper- spader, rake, bøtte. - Bruke nærmiljøet som en ressurs for å bli kjent med naturen - Utelek og friluftaktiviteter - Dialog om natur og naturfenomener - Søppel og gjenbruk - Dialog om været og hvordan klær passer til hvilket vær	- Introdusere barna for mangfoldet i naturen - Vise nysgjerrighet i samspill med barna - La barna få erfare ulike redskapers egenskaper - Være imøtekommende og vise interesse over barnas funn og deres undring, bruke riktig begreper - Bygge og legge til rette for videreutvikling i forhold til undring og sansing av naturen og mangfoldet
3-4 år - Fortsette å få innsikt i natur og miljøvern - Positive opplevelser ved å være ute i all slags vær – øke tiden ute - Oppleve gleden ved å være på tur - Kunnskap om vær og værtyper - Kunnskap om ulike dyr	- Videreutvikle mestring av ulike redskaper - Dialog om vær og årstider - Faste turdager - Begynnende forståelse av miljøvern - Bruke leken som arena for å lære om dyr og dyreliv - Øve på å velge klær etter vær	- Kunne gi kunnskapsrike svar eller utforske frem til svaret sammen med barna - Enkle eksperimenter sammen med barna - Veilede under påklledning, men oppfordre til selvstendighet - La barna utforske det nærmiljøet har å tilby i ulike årstider
5-6 år - Starte å undre seg, systematisere, beskrive, iaktta, samtale og eksperimentere om naturens fenomener - Utvikle refleksjoner om vær og årstider - Videre utvikle kunnskaper om naturens mangfold - Iaktta, samtale, eksperimentere, undre seg og systematisere de ulike fenomenene i naturen - Gode refleksjoner om årstider og vær - Videre utvikle kunnskaper om naturens mangfold	- Videreutvikle barnas erfaringer med hjelpemidler og teknisk utstyr - Kunne kle seg etter vær og årstid, med veiledning - Faste turdager som øker i lengde - Holde på med hjelpemidler og teknisk utstyr - Undre seg og eksperimentere hyppigere og mer systematisk med naturens fenomener og fysiske lover - Bruke redskaper som sag, øks, kniv, saks, kamera o.l.	- Eksperimentere sammen med barna - La barna få erfaringer med ulike redskaper med støtte fra en voksen - Gi barna rom til selv å finne ut hvilke klær de bør ha på ute, og veilede ved behov - Gi barna gode turopplevelser og følelse av mestring - Benytte diverse teknisk utstyr sammen med barna i aktiviteter (nettbrett, kamera o.l.)

Etikk, religion og filosofi

Etikk, religion og filosofi er med på å forme måter vi oppfatter verden og mennesker på, og preger verdier og holdninger. Religion og livssyn legger grunnlaget for etiske normer. Respekt for menneskeverd og natur, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet er verdier som kommer til uttrykk i mange religioner og livssyn, og som er forankret i menneskerettighetene.

«Barnehagen skal la barna få kjennskap til fortellinger, tradisjoner, verdier og høytider i ulike religioner og livssyn og erfaringer med at kulturelle uttrykk har egenverdi. Barnehagen skal skape interesse for samfunnets mangfold og forståelse for andre menneskers livsverden og leveste» (Rammeplanen, 2017, s. 54-55).

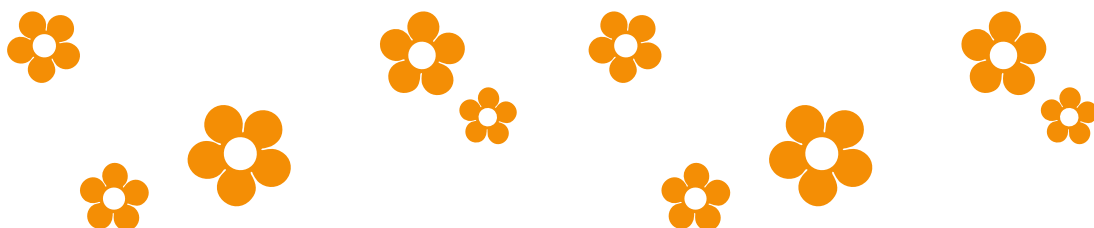
Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år • Vise omsorg for hverandre • Uttrykke egne følelser og begynne å lære og forholde seg til andre sine følelser og vise hensyn • Få en begynnende kunnskap om fortellinger og tradisjoner knyttet til livssyn og religion • Begynnende utvikling av toleranse, interesse og respekt for andre mennesker • Begynnende forståelse for hva som er rett og galt • Markere høytider	• Skape rom for undring om ulikheter, og en begynnende forståelse for at man er forskjellig • Jobbe med empati. Blant annet ved at personalet hjelper barna med å sette ord på barnas følelser • Deltakelse i ulike tradisjoner og høytider som er representert på avdelingen • Vise nysgjerrighet og undring	• Tydelige og gode forbilder/rollemodeller • Skape rom for samtaler omkring filosofiske undringer fra barna • Være bevisst på hvordan egen deltagelse kan støtte og utvide barns tenking og undring • Oppmuntrer barna til å tenke selv • Gi positiv oppmerksomhet og tilbakemeldinger til barna når de viser omsorg for andre • Ta barnas følelser og tanker på alvor • Korrigerer negativ atferd på en god måte og fokusere på hva man kan gjøre for å være gode med hverandre
3-4 år • Videreutvikle toleranse, interesse og respekt for andre mennesker • Se andres behov og handle ut fra deres behov • Forstå forskjellen på rett og galt, ønske om å handle riktig • Deltakelse i ulike høytider og tradisjoner som er representert på avdelingen	• Ta seg tid til å filosofere over daglige tanker, utfordringer og opplevelser • Hjertesamlinger • Markerer høytider og viderefører noen tradisjoner knyttet til barna på avdelingen • Øve på å lytte til andre • Øve på å vente på tur	• Støtte barna i undring omkring livets små og store mysterier • Hjelp barna i konflikthåndtering, gi dem gode verktøyer til å håndtere det på egenhånd • Tydelige grenser og rammer på avdelinga
5-6 år • Videreutvikle respekt for andres bakgrunn og behov • God kunnskap om hva som er rett og galt, handle ut fra det som er rett • Få kunnskap om andres høytider og tradisjoner • Tilegne seg samfunnets grunnleggende normer og verdier • Vise respekt for hverandres bakgrunn uansett kulturell eller religiøs tilhørighet. • Behandle hverandre likeverdig og med respekt og toleranse for ulikheter • Forstå andres følelser og behov og handle ut ifra det	• Filosofiske samtaler • Hjertesamlinger • Markere høytider og videreføre tradisjoner • Støtte barnas interesse og undring • La barna undre seg sammen og hver for seg • Lytte når andre snakker • La barna prøve å løse egne konflikter • Vi bruker temasamlinger til å fokusere på ulike sosiale ferdigheter og følger opp dette i hverdagen	• Oppfordre til å løse konflikter selv og på en god måte • Skape tid og rom for samtale og undring sammen, filosofere over ulike fenomener • Tydelige regler og rammer som vi skaper sammen med barna • Hjelp barna til å utvikle gjensidig forståelse og respekt for hverandre og andre kulturer, religioner og livssyn. • Gi rom for alle følelser innenfor trygge rammer

Nærmiljø og samfunn

Barns medvirkning i det indre liv i barnehagen kan være første skritt for å få innsikt og erfaring med deltakelse i et demokratisk samfunn. Barnehagen skal bidra til at barn møter verden utenfor familien med tillit og nysgjerrighet.

«Barnehagen skal bidra til kunnskap om og erfaring med lokale tradisjoner, samfunnsinstitusjoner og yrker slik at barna kan oppleve tilhørighet til nærmiljøet» (Rammeplanen, 2017, s. 56).

Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år • Utforske og oppdage uteområdet i barnehagen og nærmiljøet. • Bli kjent med og delta i samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer utenfor barnehagen • Bli oppmuntret til medvirkning i barnehagehverdagen • Begynnende erfaringer med den samiske kulturen	• Turer ned til fjæra som ligger i umiddelbar nærhet • Turer til nærmiljøet og lekeplasser i nærheten av barnehagen • Skape opplevelser og erfaringer ved hjelp av naturens fenomener • Lytte til samisk musikk, smake på samisk mat	• Bevisste og aktive med tanke på å la barna utforske og oppdage • Vise interesse og engasjement rundt barnas nye oppdagelser • Gi rom for barns medvirkning • Introdusere den samiske kulturen • Undre oss sammen med barna • Skape nye opplevelser og faringer i samspill med barna • Ta i bruk naturen uansett vær og årstider
3-4 år • Få bedre kjennskap til ulike opplevelser og områder i nærmiljøet • Barns medvirkning til ulike turer • Bruke nærmiljøet aktivt • Kunnskap om den samiske kulturen	• Turer til nærområdet, ulike lekeplasser, Rødbrua, Pølsesvevet, fjæra • Aktiviteter som fremmer barns medvirkning, høre hva de ønsker å gjøre eller hvor de ønsker å gå • Lytte til samisk musikk, eventyr, smake på samisk mat og jobbe med de samiske fargene	• Gi tid og rom for gode turer – faste turdager/turgrupper • Vise empati og ivareta barns medvirkning • Rette fokus over på barns interesse og undring • Videreutvikle kunnskaper om den samiske kulturen
5-6 år • Begynnende utvikling av tillit til egen deltakelse i og påvirkning av fellesskapet/samfunnet • Utforske ulike landskap, bli kjent med og trygg på steder i nærområdet • Få kjennskap til lokalhistorie og lokale tradisjoner – samisk kultur • Videreutvikle egen tillit når det kommer til deltakelse i samfunnet • God kunnskap om lokalhistorie og tradisjoner	• Være mye ute på tur til ulike steder i nærmiljøet og litt lengre vekk fra barnehagen, gjerne heldagsturer • Samisk kultur – samlinger, eventyr, fortellinger og sanger • Besøke museum, bibliotek og andre kjente landemerker i byen • Utvide barnas kunnskaper til egen by	• Være tilgjengelig, gi rom og tid for barna slik at de ønsker å delta i ulike utfordringer og aktiviteter • La barna være med på å lage «turplan» • Undre og undersøke i samspill med barna på avdelingen • Gi rom for barns medvirkning • Gi barn erfaringer med at deres valg og handlinger påvirker de andre barna rundt • Sette barnas interesse og undring i fokus på tur

Antall, rom og form

Barn er tidlig opptatt av tall og telling, de utforsker rom og form, de argumenterer og er på jakt etter sammen-henger og løsninger. Gjennom lek, eksperimentering og hverdagsaktiviteter utvikler barna sin matematiske kompetanse.

«Barnehagen skal synliggjøre sammenhenger og legge til rette for at barna kan utforske og oppdage matematikk i dagligliv, i teknologi, natur, kunst og kultur og ved selv å være kreative og skapende» (Rammeplanen, 2017, s. 53).

Delmål	Metode	Voksenrollen
1-2 år - Begynnende forståelse for og etter hvert vite forskjell på stor og liten, opp og ned - Begynnende forståelse om lite og mye – mengdebegreper - Begynnende forståelse mellom en og flere elementer - Resonnere og sortere - Hente to ting på oppfordring fra voksne - Form og posisjon; peke på hvor de ulike kroppsdelene er plassert - Begynnende erfaring med mønster og sortering	- Puttekasser/sansebatter og puslespill - Bygge- og konstruksjonslek med lego, klosser, duplo og o.l. - Dagstavle med enkle begreper - Høytlesning, pekebok - Enkle spill som lotto og memory - Dramatisering - Snakkepakke - Sang og sanglek - Rydde og sortere leker på riktig plass	- Være en støttende og lyttende voksen som tilrettelegger for at barn kan bruke matematikk som en uttrykksform gjennom lek, samtaler og hverdagslige aktiviteter - Bruke måltid, påkledning og overgangssituasjoner til læring og erfaring for barna - Ivareta barns medvirkning - Støtte barns matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets uttrykksformer og interesser - Synliggjøre og bevisstgjøre matematiske begreper - Telle på fingrene
3-4 år - Bruke adjektiv – beskrivelse av objekter som gul bil, stor kloss, myk pute o.l. - Begynnende forståelse for plasseringsord; under bordet, oppå benken, ved siden av stolen - Begynnende forståelse for antall; telle med fingrene, vise hvor mange år de er med fingrene - Tall, tallrekke og telling; forståelse for antall gjenstander opp til ett visst antall uten å måtte telle (eks; terning) - Finne frem materialer de trenger til å gjennomføre en aktivitet - Kunne flytte seg til en bestemt plass på oppfordring fra de voksne	- Organisert lek, regelleker som «kongen befaler», «alle mine barn» og «haien kommer» - Spille spill, kubbespill/bowling - Formingsaktiviteter - Puslespill - Dagsorden og rytme (dagstavle) - Telling i hverdagen; telle til tre før man synger en sang, telle antall ting/barn osv.	- Undre seg sammen med barn om likheter, størrelser, farger, antall og ulikheter - Legge til rette for en barnehagehverdag hvor barn og voksne har tilgang til spill, klosser, ulike hjelpemidler og formingsmateriell - Åpne for lek og hverdagsaktiviteter hvor barn får erfare ulike type mål, måleenheter og redskaper, som kan stimulerer barn til å undre og fundere rundt vekt, volum, tid og avstander - Telle på fingrene sammen med barna
5-6 år - Ha kjennskap til faste rutiner - Plassere gjenstander i rekkefølge etter størrelse - Form og posisjon; tegne et menneske, kopiere enkle figurer - Mønster og orden; lage egne mønstre, sortere egenskaper (farger, størrelser, form) - Kunnskap om de ulike ukedagene, månedene og årstidene - Tall: enkle oppgaver med tall opp til 5, kan bruke hjelpemidler for å angi antall opp til 10. begynnende forståelse for dobling/halvering - Geometri: Kjenne igjen former fra dagliglivet (kule, terning, kloss). - Måling: erfaring med å måle ved indirekte sammenligninger (areal, vekt, volum og lengde)	- Veggavis - Digitale verktøy «Ukas hjelpere» - Matematikk-kasse - Samlinger, dialoger om ukedagene, årstider og måneder - Dagsrytme og dagstavle - Lek – konstruksjonslek, tall-lek - Førskoleklubb - Antall; dekke bordet, telle antall fat, kniv, gaffel, glass osv. - Bruke leken som arena for å lære begreper om måling, geometri, mønster o.l. Måle og veie det vi holder på med, snakke om hvilken form ulike leker og utstyr har osv.	- Sørge for at bokstaver og tall er representert på avdelinga - Oppfordre til lek med tall, former og figurer - Bruke matematiske begreper i hverdagen slik at barna blir vant til å høre det - Bruke dagstavle i samarbeid med barna og la dem delta i planlegging av dagen - Benevne ukedag og måneder bevisst - Gjennomføre opplegg for førskolebarna med aktiviteter relatert til skolestart

NOTATER

Lined area for notes, consisting of 20 horizontal lines.

NOTATER

A series of horizontal lines for writing, spanning the width of the page below the 'NOTATER' header.

